

Verenigde Protestantse Kerk Leuven - Paasboodschap

PASEN TUSSEN HOOFD EN HART

Het Paasverhaal vertelt van een God-met-ons, hier en nu, maar ook: over de dood heen. Begrijpelijk dat dit voor ons, sterfelijke mensen, onbegrijpelijk is.

Betekent dit dat we aangaande Pasen dan maar beter afzien van onze pogingen tot begrip? Volgens sommigen wel.

Een protestantse collega zei mij ooit: "Pasen hoeven we niet te begrijpen, Pasen mogen we beleven.

Vertel de Bijbelverhalen degelijk en kleurrijk na, zoals ze ons zijn overgeleverd, maar maak in de prediking niet teveel werk van de uitleg, dat staat de beleving van de verhalen maar in de weg."

Schrappen

Ik had die collega nog willen vragen wat hij precies bedoelde. Maar onze treinen stonden op vertrekken. Was het niet al te gemakkelijk, als je iets niet begreep, om het begrijpen dan maar te schrappen en enkel het beleven over te houden? En kon je trouwens iets beleven wat je niet begreep? En was het, naast de ruimte voor beleving, niet juist één van de wezenskenmerken van het protestantisme om ook steeds rationeel door te willen dringen tot het begrip en de betekenis van Bijbelteksten? Terwijl we het loutere beleven, het ritueel en het mystieke, liever overlieten aan onze broeders en zusters van voor de Reformatie?

Hoofd en hart

Toen onze treinen ieder een andere kant opreden dacht ik: daar wordt weer eens het hart tegen het hoofd en het hoofd tegen het hart uitgespeeld. En ik moest weer denken aan de theologische colleges die ik als student volgde over het zgn. onbijbelse (lees: on-oudtestamentische) 'Grieks/Helleense dualisme' dat er met name bij de apostel Paulus was ingeslopen: een tweedeling tussen hoofd en hart, hersens en gevoel, rede en mystiek, lichaam en ziel, vlees en geest. Men zou die tweedeling bij Paulus dan met name terugvinden in zijn gebruik van de begrippen "vlees" en "geest" (vgl. bv. Rom.7:26 of Rom.8:5-13) als twee vermeend tegengestelde zijden in de mens.

Vlees

In de modernere theologie is echter het gezichtspunt doorgedrongen dat niet Paulus dualistisch dacht, maar dat dit dualisme een deel was van de Hellenistische cultuur waarbinnen deze apostel werkte. En dat Paulus zelf de mens allerminst dualistisch wilde opdelen in hetzij het vleselijke of het geestelijke, maar het begrip "vlees" gebruikte in omvattende zin. Dat wil zeggen: "Vlees" in de zin van héél de mens: de totale mens in heel zijn zowel fysieke als geestelijke existentie. Waarmee Paulus dan dus toch aansloot bij de oudtestamentische traditie, waarin de mens een ondeelbare eenheid is tussen vlees en geest, hoofd en hart, doen en denken, begrijpen en voelen...

Wat geen oog heeft gezien

Intussen is dit geen pleidooi dat wij alles maar moeten begrijpen. Mijn collega had een punt: we kunnen niet alles begrijpen. Misschien dat ook Paulus dat bedoelde toen hij schreef: "Wat geen oog heeft gezien en geen oor heeft gehoord en wat in geen mensenhart is opgekomen, al wat God heeft bereid..." (1Kor.2:9). Maar dit respect voor het goddelijk mysterie wil nog niet zeggen dat wij de poging tot begrijpen dan maar moeten laten varen ten voordele van wat men dan, onderscheiden (!?) van het begrijpen, noemt: het beleven.

Verenigde Protestantse Kerk Leuven - Paasboodschap

Samenspel

Zoals dikwijls ligt de waarheid naar mijn inzien ook hier in het midden: niet in de concentratie op enkel 'hoofd', noch in de concentratie op enkel 'hart', maar in het samenspel tussen hoofd en hart. Rede en gevoel zijn verstrengeld. De mens is immers één geheel. We hoeven het begrijpen en beleven dus niet tegen elkaar uit te spelen.

Hart én verstand

Ook in de Bijbel zelf is 'geloven' noch louter een kwestie van begrijpen (verstand) noch louter van beleven (hart), maar van een samengaan daarvan, getuige alleen al het centrale gebod waarin de mens wordt opgeroepen om God lief te hebben met geheel zijn hart, ziel, kracht en ja ook: verstand (zie bv. Marc.12:30). 'Geloven' is in de Bijbel dus een kwestie van "heel" de mens. Van hoofd én hart. Toegegeven: al mag dat laatste in de protestantse liturgie en spiritualiteit, met haar nadruk op de dienst van het woord (Woord), misschien ook wel eens iets meer tot uiting komen in aandacht voor mystiek en ritueel...

Emmaüsgangers: begrip én beleving

Een mooie illustratie van dat samenspel tussen begrijpen én beleven vinden we in het verhaal van de Emmaüsgangers. (Luc.24: 13-31). Zij begrepen niets van Pasen. Zij hadden gedacht dat Jezus Israël verlossen zou. Maar het was, naar hun inzicht en beleving, naar hun gevoel en begrip, niets geworden. Teleurgesteld wandelen ze weg van Jeruzalem naar Emmaüs. Maar dan komt er ineens een man in hun midden, en die wandelt een eind met hen mee. En dan vraagt die man aan hen: "Hebt u dan zo weinig verstand en bent u zo traag van begrip dat u niet gelooft in alles wat de profeten gezegd hebben?" En daarna begint deze man, voor het goede begrip, de Schriften uit te leggen. Maar naast die uitleg is er echter ook plaats voor de beleving, want dan breekt Hij met hen het brood. Het gevolg van dat samenspel tussen begrip en beleving is dat, zoals er staat: 'hun ogen werden geopend, waarna zij Hem herkenden.'

Tussen begrijpen en beleven

Ooit schreef Huub Oosterhuis een kort versje dat zich eveneens beweegt binnen de ruimte tussen begrijpen en beleven, tussen weten en geheimenis, hoofd en hart. Het zou als poëtisch slotakkoord en dichterlijke samenvatting bij het verhaal van de Emmaüsgangers niet misstaan:

*Niemand weet wat leven is
Alleen dat het gegeven is
En dat van dit geheimenis
God begin en einde is*

Ernst Veen